

Güçlü bireyler.
Güçlü toplumlar.

Türkiye’de Sürdürülebilir ve Eşitlikçi Kalkınma için bir Politika Seçeneği: Sosyal Bakım Hizmetlerine Kamu Yatırımları

POLİTİKA ÖZETİ

Yüksek işsizlikle birlikte düşük seyreden işgücüne katılma oranı, 2000’li yıllar itibarıyla Türkiye ekonomisinin karşısında duran önemli bir yapısal sorundur. Yetişkin nüfusun takriben yarısının işgücüne katılmamasına rağmen işsizlik oranı iki haneli düzeyde seyretmekte, ekonomik büyüme yeterli sayı ve kalitede istihdam yaratmakta güçlük çekmektedir. Öte yandan işgücüne düşük katılımın temel nedenlerinden biri, Türkiye’de kadınların işgücüne katılımının son derece düşük olmasıdır. Bu yapısal sorunun çözümü hem arz hem de talep tarafında canlanmayı sağlayacak politikalardan geçmektedir. Kadınların işgücü piyasasına giriş ve bağlılıklarını destekleyerek işgücü arzı üzerindeki kısıtları ortadan kaldıran müdahalelerin yanı sıra, talep tarafında kaliteli istihdam yaratma potansiyeli yüksek politikaların teşvik edilmesi gerekmektedir.

Sosyal bakım hizmetlerine (çocuk, yaşlı, engelli ve hasta bakımına yönelik kurumsal profesyonel hizmetlere) yapılacak kamu yatırımları, Türkiye ekonomisinin bu yapısal sorununa, eşzamanlı olarak hem arz hem de talep taraflı çözüm getirme

potansiyeline sahip kapsayıcı bir büyüme politikası olarak değerlendirilmelidir. Yakın dönemde yapılan araştırmalar, kaliteli ve erişilebilir sosyal hizmetlerin olmayışının Türkiye’de kadınların işgücü piyasasına bağlılığını zayıflatan başlıca etmenler arasında olduğunu göstermiştir.² Bu araştırmaların bulgularına dayalı olarak, bakım hizmetlerinin uygun ücretler ve kaliteli bir içerik ile tüm haneler tarafından ulaşılabilir şekilde sunulmasının, kadınların üzerindeki ev içi bakım yükünü azaltarak zaman kısıtlarını rahatlatacağı, eğitim ve işgücüne katılım ve bağlılıklarını destekleyerek, kadın emek arzını arttıracığı politika tartışmalarında sıkça dile getirilmektedir. Benzer saptamalar başka ülkeler için de geçerlidir. Örneğin B.M. Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) tarafından 2014’te yayınlanan “Kadınların ve Kız Çocukların Güçlendirilmesi için Toplumsal Cinsiyete Duyarlı Ekonomik ve Sosyal Politikalar” başlıklı raporda “Kadınların üzerindeki bakım yükünün azaltılması” en öncelikli müdahale alanlarından biri olarak belirlenirken şu tespitte bulunmaktadır:

“Bölgede kadın istihdamını arttırmanın belki de en etkin yolu erişilebilir, uygun fiyatlı ama yüksek kaliteli çocuk bakım merkezleridir. Çocuk bakım hizmetlerinin yüksek maliyetli olması kadınların işgücü piyasasında daha az çalışmalarına ya da hiç çalışmalarına neden olmaktadır.”(UNECE 2014, s.8.)

¹ Prof. Dr. İpek İlkaracan tarafından hazırlanan bu politika özeti “Sosyal Bakım Hizmetlerine Kamu Yatırımlarının İstihdam, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yoksulluğa Etkileri: Türkiye Örneği” başlığı altında İstanbul Teknik Üniversitesi Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi ve Levy Ekonomi Enstitüsü işbirliği ile, ILO ve UNDP Türkiye, UNDP ve UN Women Avrupa ve Orta Asya Bölge Ofisleri ortaklığında gerçekleştirilen, ve saha araştırması Aydın Doğan Vakfı tarafından desteklenen bir araştırma projesinin bulgularını içermektedir. Araştırma raporunun tam metni için bkz: İlkaracan, Kim ve Kaya (2015).

² Örneğin bakınız İlkaracan (2010 ve 2012); KEİG (2011 ve 2013); World Bank (2009).

Sosyal bakım hizmetlerine verilecek kamu desteklerinin daha az bilinen ve tartışılan diğer potansiyel olumlu sonuçlarıysa talep tarafındaki etkileriyle ilişkilidir. Doğası gereği emek-yoğun olan bu sektöre yapılacak yatırımlar, hem sektörün kendi içinde, hem de bağlantılı olduğu diğer sektörlerde önemli sayıda yeni iş olanaklarının ortaya çıkmasını sağlayacak, işsizliğin azaltılması ve işgücüne katılımın artırılması için talep taraflı bir çekiş gücü oluşturacak, ayrıca kısa-vadedeki istihdam etkileri üzerinden haneler için gelir yaratarak yoksulluğun azaltılmasına da katkıda bulunacaktır. Bu politika özeti, sosyal bakım hizmetlerinin önemli bir alt sektörü olan erken çocukluk bakım ve okul öncesi eğitim (EÇBOÖE) hizmetlerine verilecek kamu desteklerinin özellikle talep tarafındaki etkilerini inceleyen uluslararası araştırmalardan yola çıkarak, Türkiye üzerine yapılan kapsamlı bir araştırmanın çarpıcı bulgularını içermektedir (bkz: Kutu 1).

Araştırmada gündüz bakımevleri ve anaokulları ile yapılan bir alan araştırmasından elde edilen veriler ve girdi-çıktı tabloları kullanılarak yapılan analizler aracılığıyla EÇBOÖE sektörüne

yapılan harcamalarda belirli miktardaki artışın yaratacağı yeni işlerin sayısı ve bunların sektör ve mesleklere göre dağılımı tahmin edilmektedir. Ayrıca Gelir ve Yaşam Koşulları Anketi verileri ile yapılan bir mikrosimülasyon analizi aracılığıyla yaratılan yeni işler, mevcut durumda istihdam dışında olan ama istihdam edilebilir niteliklere sahip kişilerle eşleştirilerek, işlerin cinsiyet, yaş, eğitim, hane özelliklerine göre dağılımı, yeni işlerde istihdam edilen kişilerin yaşadıkları hanelerdeki gelir artışı ve yoksulluk üzerindeki etkileri tahmin edilmektedir. EÇBOÖE sektörüne yapılan kamu harcamalarındaki artışa dayalı olarak yapılan bu tahminler iki alternatif senaryo ile karşılaştırılmaktadır. Son dönemlerde Türkiye’de büyümenin tartışmalı motorlarından biri olan, fiziksel altyapı ve toplu konut yatırımlarını da içeren inşaat sektörü ve merkezi bütçede artış trendi gösteren sosyal yardım harcamaları (nakit transferleri) için yapılacak benzer bir mali genişlemenin istihdam, eşitlik ve yoksulluk üzerindeki etkileri de tahmin edilerek, karşılaştırmalı sonuçlar kamu harcamalarındaki öncelikler açısından değerlendirilmektedir.

Kutu 1: Sosyal Bakım Hizmetlerine (SBH) Yatırımların Talep Taraflı Etkileri Üzerine Diğer Ülkelerdeki Araştırmalar

Bu politika özetinde sonuçları paylaşılan Türkiye araştırması, Levy Ekonomi Enstitüsü tarafından daha önce ABD, Güney Afrika ve Yunanistan üzerine yapılan araştırmalardan hareketle SBH’nin talep tarafındaki potansiyel etkilerini ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu çalışmalar, SBH’nin yaygınlaştırılmasıyla yaratılan istihdam, gelir artışı ve yoksullukta azalma etkilerini başka bir sektörle (çoğu kez fiziksel altyapı ve inşaat) toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifinden karşılaştırmalı olarak değerlendirmektedirler (Antonopoulos ve Kim, 2008; Antonopoulos, ve diğ., 2010; Antonopoulos ve diğ., 2014).

ABD için yapılan çalışmada, yaşlılara ve kronik hastalara yönelik ev bakımına ve çocuk bakım merkezlerine yapılacak 50 milyar dolarlık bir yatırımın, bu sektörde ve dolaylı olarak diğer sektörlerde yaklaşık 1,2 milyon yeni iş yaratabileceği ortaya konmaktadır (%90’ı kadınlara olmak üzere). Buna karşılık fiziksel altyapıya yapılacak aynı miktardaki yatırım 555 bin doğrudan ve dolaylı yeni iş yaratacaktır (%88’i erkeklere olmak üzere). Simülasyonun sonuçlarına göre sosyal bakım alanında harcamalar aracılığıyla yaratılan işlerin yarısına yakınına gelir dağılımının en alt yüzde kırkılık dilimindeki yoksul hanelerden kişiler yerleşirken, fiziksel altyapı yatırımıyla yaratılan yeni işlerin üçte ikisi orta ve üst gelir düzeyindeki hanelere gidecektir.

Güney Afrika çalışmasında HIV hastaları için evde sağlık bakımına ve çocuk bakım merkezlerine yönelik 13,3 milyar Rand tutarında kaynak tahsisi (2007 fiyatlarıyla GSYH’nin %1,1’i), %60’ı kadınlara olmak üzere 772 bin yeni iş yaratacak, büyüme hızı %1,8 artacaktır. Ayrıca bu büyüme yoksulların yararına olacaktır: Aşırı yoksul hanelerin geliri %9,2, yoksul hanelerin geliri %5,6 yoksul olmayan hanelerin geliri ise %1,3 oranında artacaktır. Yunanistan için yapılan çalışmada ise, toplum yararına kamu istihdamı programı çerçevesinde kamuda yaratılacak işlerin önemli bir kısmı sosyal bakım hizmetleri sunumuna yöneliktir. Araştırmada bu programın istihdam yaratma potansiyeli için çok yüksek bir çarpan etkisi bulgulanmaktadır: Program için harcanan her 100 Euro Yunan ekonomisine 230 Euro katkıda bulunmaktadır ve doğrudan kamuda yaratılan her 320 iş (toplum yararına çalışma kapsamında işler) karşılığında, özel sektörde dolaylı olarak 100 tam zamanlı iş (genellikle vasıflı) yaratılmaktadır.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİMDE OECD ORTALAMASINI YAKALAMAYA YÖNELİK BİR GENİŞLEMENİN TÜRKİYE'DE İSTİHDAM ÜZERİNDEKİ KISA VADELİ ETKİLERİ

Sosyal bakım hizmetleri sektörü (çocuk, yaşlı, engelli ve hasta bakımına yönelik hizmetler) Türkiye'de halen az gelişmiş bir sektördür. Sosyal bakımda önemli bir alt sektör durumundaki erken çocukluk bakımı ve okul öncesi eğitim (EÇBOÖE) açısından Türkiye OECD ülkeleri arasında açık ara farkla en az hizmet sunabilen ülke durumundadır. 3 yaş altı için EÇBOÖE kurumlarına devam eden çocukların oranı Türkiye'de %0,2 iken OECD ortalaması %33'tür. Türkiye ve OECD ortalamaları sırasıyla 3 yaş için %9'a karşılık %70; 4 yaş için %32'ye karşılık %84 ve 5 yaş için %51'e karşılık %94'tür.³ 2013-2014 verilerine göre Türkiye'nin 6 yaş altındaki çocuklarda okul öncesi eğitim oranında OECD ortalamasını yakalaması için okul öncesi eğitim programlarında 3,27 milyon ek kontenjana ihtiyaç duyulmaktadır ve bunun da sektöre yönelik harcamalarda (2014 fiyatlarıyla) 20,7 milyar

TL'lik bir artış gerektirdiği tahmin edilmektedir (bkz: Tablo 1).

2014 yılı için merkezi yönetim bütçesinden EÇBOÖE için gerçekleşen mevcut harcama düzeyinin anasınıfları da dahil 3,16 milyar TL ile GSYH'nin sadece %0,18'i düzeyinde olduğu tahmin edilmektedir. EÇBOÖE sektöründe OECD ortalamasını yakalamak için yapılacak 20,7 milyar TL'lik ek kaynak tahsis, toplam harcamaların 23,9 milyar TL'ye çıkarak, GSYH'nin yaklaşık %1,36'sı düzeyinde gerçekleşmesi anlamına gelmektedir. Son iki yıla ait (2014-2015) merkezi bütçe planları EÇBOÖE kurumlarına yapılacak harcamaların 9-10 milyar TL ile GSYH'nin %0,5'ine çıkmasını öngörmekte ancak yıl sonu gerçekleşen harcamaların 3-4 milyar TL düzeyinde kaldığı gözlemlenmektedir (bkz: Tablo 2).

Tablo 1: Türkiye'nin OECD Ortalama EÇBOÖE Kayıt Oranına Ulaşması için Gereken Harcamaların Tahmini Büyüklüğü
(İlkkaracan, Kim ve Kaya 2015, s.42)

Yaş	a. Çağ nüfusu	b. Kayıtlı çocuk sayısı	c. OECD ortalaması ¹	d. OECD ortalamasına ulaşmak için gerekli toplam kapasite (axc)	e. OECD ortalamasına ulaşmak için gerekli ek kapasite (d-b)	f. Çocuk başına yıllık maliyet (TL)	g. Toplam yıllık maliyet (exf)	h. Çocuk başına yıllık maliyet (TL)	i. Toplam yıllık maliyet (exh)
<1	1.229.012	-							
1	1.262.391	-							
2	1.226.023	-							
<3 toplam	3.717.426	8.878	%33	1.211.881	1.203.003			8.472 ³	10.191.841.416
3	1.240.578	96.145	%70	868.405	772.260				4.763.299.680
4	1.248.411	402.053	%84	1.048.665	646.612				3.988.302.816
5	1.290.772	561.297	%94	1.213.326	652.029				4.021.714.872
3-5 toplam	3.779.761	1.059.495		3.130.396	2.070.901			6.168 ⁴	
0-5 toplam	7.497.187	1.068.373		4.342.276	3.273.903	6.333 ²	20.732.320.646		22.965.158.784

Kaynak: MEB (<http://sgb.meb.gov.tr/www/resmi-istatistikler/icerik/64>) ve TÜİK Nüfus istatistiklerinden derlenmiştir.

¹ OECD 2010 (3 yaş altı) ve 2012 (3-5 yaş) ortalama kayıt oranı (OECD Family Database [http://www.oecd.org/edu/EAG2014-Indicator%20C2%20\(eng\).pdf](http://www.oecd.org/edu/EAG2014-Indicator%20C2%20(eng).pdf))

² Gündüz Bakımevleri ve Anaokulları için IPSOS'a yaptırılan saha araştırmasından elde edilmiştir; bölgesel konut ve tüketici fiyat endeksleri kullanılarak Türkiye geneli için uyarlanmıştır (detaylar için bkz: İlkkaracan, Kim ve Kaya 2015, EK 1).

³ ASPB için yapılan pilot çalışma; 2013-2014 eğitim öğretim yılı için 40 çocuk kapasiteli, 10 çocuk başına 1 öğretmen ve 1 öğretmen yardımcısı düşen örnek bir gündüz bakımevi temelinde yıllık çocuk başı işletme maliyetleri.

⁴ ASPB için yapılan pilot çalışma; 2013-2014 eğitim öğretim yılı için 60 çocuk kapasiteli, 20 çocuk başına 1 öğretmen ve 1 öğretmen yardımcısı düşen örnek bir gündüz bakımevi temelinde yıllık çocuk başı işletme maliyetleri.

⁵ Türkiye'de 3 yaş altında EÇBOÖE kurumlarına kayıt oranlarına dair resmi istatistik derlenmemektedir; %0,2'lik bu oran 2013-2014 öğretim yılı için ASPB'den elde edilen 3 yaş altı kayıtlı çocuk sayısı ile TÜİK yaş gruplarına göre nüfus verileri kullanılarak elde edilmiş olan resmi olmayan orandır. 3 yaş ve üstü için verilen diğer oranlar, Türkiye için 2014-2015 eğitim yılına, OECD için ise en güncel veri olan 2012'ye ait oranlardır.

Tablo 2: Türkiye’de EÇBOÖE Hizmetleri için Kamu Harcamaları, 2006-2015 (bin TL)

(İlkkaracan, Kim ve Kaya 2015, s.37)

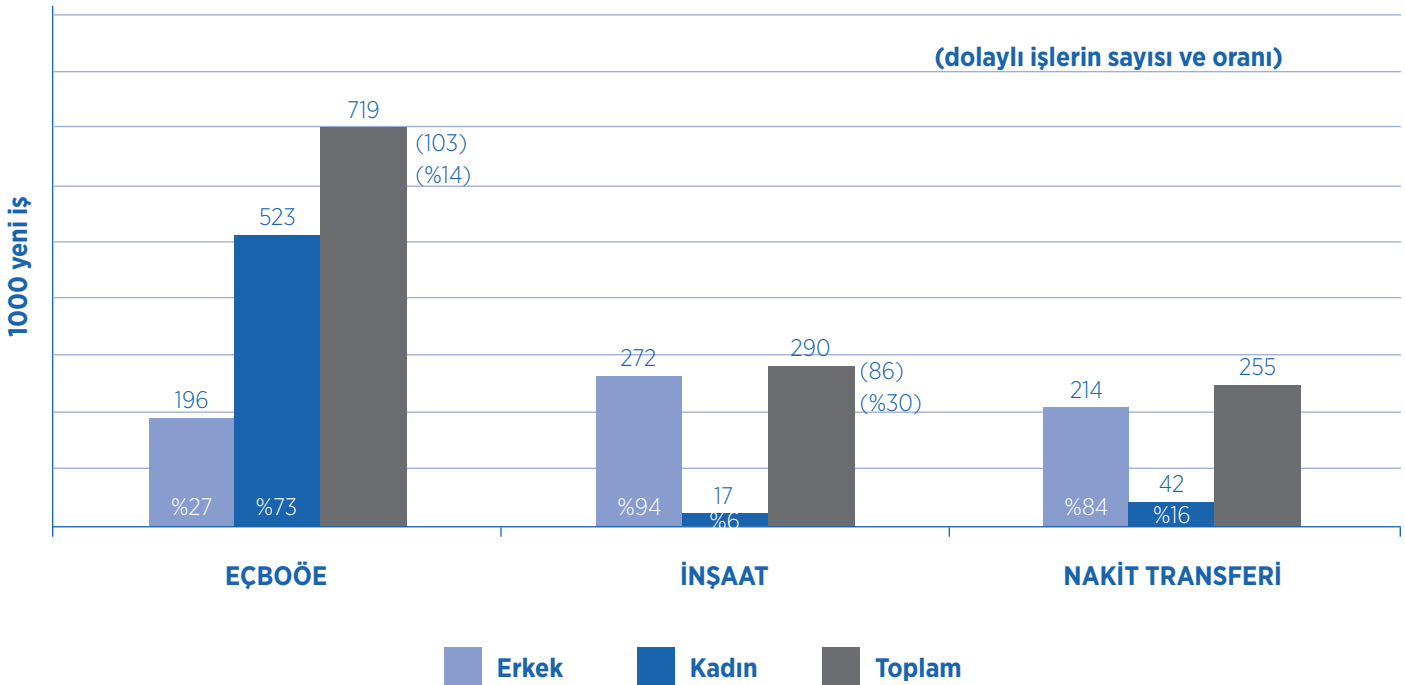
Yıl	Okul öncesi Eğitim Bütçesi (bağımsız anaokulları)	İlkokullar (anasınıfları dahil)	Anasınıfları (tahmin edilen) ¹	Toplam EÇBOÖE (anaokulları ve anasınıfları)	Toplam eğitim bütçesi	Toplam merkezi kamu bütçesi harcamaları	EÇBOÖE’nin eğitim bütçesi içindeki payı (%)	EÇBOÖE’nin merkezi kamu bütçesi içindeki payı (%)	EÇBOÖE’nin GSYİH’ya oranı (%)
2006	192.070	9.970.182	842.098	1.034.168	22.218.521	178.126.033	4,65	0,58	0,14
2007	245.905	11.756.908	993.008	1.238.913	25.720.314	204.067.683	4,82	0,61	0,15
2008	285.350	13.158.257	1.111.368	1.396.718	30.493.022	227.030.562	4,58	0,62	0,15
2009	300.859	14.763.689	1.246.965	1.547.824	35.753.422	268.219.185	4,33	0,58	0,16
2010	376.704	17.139.372	1.447.620	1.824.324	41.469.831	294.358.724	4,40	0,62	0,17
2011	563.602	19.142.996	1.616.849	2.180.451	48.558.263	314.606.792	4,49	0,69	0,17
2012	687.824	22.074.513	1.864.450	2.552.274	56.742.716	361.886.686	4,50	0,71	0,18
2013	624.920	24.217.372	2.045.439	2.670.359	63.510.828	408.224.560	4,20	0,65	0,17
2014	800.311	27.892.012	2.355.805	3.156.166	75.698.748	448.423.971	4,17	0,70	0,18
2014 planlanan ²	8.699.067	20.676.877	-	8.699.067	73.346.341	436.432.901	11,49	1,94	0,50
2014 OECD ort ³				23.888.437 ³			31,51	5,32	1,36
2015 ⁴	939.173	30.742.217	2.596.538	3.535.711	82.995.007	480.776.902	4,26	0,74	
2015 planlanan ²	9.758.716	21.668.708	-	9.785.716	81.694.836	472.942.746	11,98	2,07	

Kaynak: Maliye Bakanlığı, Merkezi Yönetim Bütçe Giderlerinin Fonksiyonel Sınıflandırması Tablosu (Fkod3) 2006-2015 (bütçe giderleri için) ve TÜİK (GSYH için).¹ Resmi istatistiklerde ana sınıfı harcamaları ilköğretim harcamalarına dahil verilmektedir. Burada yer alan anasınıfı harcamaları, ilköğretim harcamalarının %8,45’i olarak tahmin edilmiştir. Bu oran Türkiye için OECD 2011 istatistiklerine ve Milli Eğitim Bakanlığı, İstatistik Bölümü’nün bu konuda sağladığı verilere dayanarak hesaplanmıştır.² 2006-2014 arası yıl sonu itibarıyla merkezi yönetim bütçesinden gerçekleşen harcamaları ifade eder. 2014 ve 2015 için ayrıca ‘planlanan’ bütçe de tabloya dahil edilmiştir zira bu iki yıl için planlanan bütçede öngörülen okulöncesi eğitim harcamaları gerçekleşen harcamalardan daha yüksektir; ancak ilköğretim harcamaları için tam tersi söz konusudur. Bu farkın nedenleri konusunda MEB’den net bilgi edinilememesine rağmen anasınıfları için yapılan harcamaların ilköğretim bütçesinden okul öncesi eğitim bütçesine kaydırılması ile ilgili olduğu düşünülmektedir.³ Türkiye’nin EÇBOÖE hizmetlerinde ortalama OECD kayıt oranlarına ulaşmak için tahmin edilen gerekli harcamalar: Yaratılması gereken ek EÇBOÖE yerleri için 20,7 milyar TL artı 3,2 milyar TL 2014’te gerçekleşen mevcut harcamalar (ayrıca bkz: Tablo 1).⁴ Araştırma raporunun yayına hazırlandığı tarihte 2015 için gerçekleşen harcamalar Mayıs 2015’e kadar raporlanmıştır; yılın kalan aylarında gerçekleşen harcamalar yılın ilk beş ayına ait ortalamalar üzerinden tahmin edilmiştir.

Çocuk bakım merkezleri ve okul öncesi eğitim kurumlarına yapılacak ek 20,7 milyar TL’lik bir kaynak tahsisinin kısa vadedeki ekonomik rasyoneli, beraberinde getireceği yeni istihdam fırsatları, işsizliği azaltırken işgücüne katılımı artırıcı sonuçları, bağlantılı toplumsal cinsiyet eşitliği, gelir ve yoksulluk etkileri çerçevesinde değerlendirilebilir. Tahminlerimize göre, EÇBOÖE hizmet sektörüne yapılan harcamaların hacminde bu büyüklükteki bir artış, doğrudan bu sektörde ve dolaylı olarak diğer sektörlerde 719 bin yeni iş yaratacaktır. İnşaat sektöründe yapılacak benzer büyüklükteki bir yatırım ise doğrudan bu sektörde ve dolaylı olarak diğer sektörlerde

290 bin yeni iş yaratacaktır. Nakit transferleri söz konusu olduğunda, gelir dağılımının en alt beşte birlik dilimindeki hanelere yönlendirilecek aynı miktarda bir transferin, düşük gelirli hanelerin harcamalarını artırma yoluyla yaklaşık 255 bin yeni iş yaratacağı tahmin edilmektedir. Sonuç itibarıyla aynı büyüklükteki bir yatırımın EÇBOÖE sektörüne yapılmasının doğrudan ve dolaylı olarak iş yaratma potansiyeli inşaat ya da nakit transferlerine göre yaklaşık 2,5 - 3 kat daha fazladır (bkz: Tablo 3 ve Şekil 1).

Şekil 1: EÇBOÖE Hizmetleri Sektörü, İnşaat Sektörü ve Nakit Transferlerinin Karşılaştırmalı İstihdam Yaratma Kapasitesi
(İlkkaracan, Kim ve Kaya, s.47)

EÇBOÖE sektörü aracılığı ile yaratılan işlerin %14'ü diğer sektörlerde dolaylı olarak yaratacağı işlerden oluşurken, inşaat sektörü aracılığı ile yaratılan işlerin %30'u diğer sektörlerde dolaylı olarak ortaya çıkmaktadır. İnşaat sektörünün diğer sektörlerde dolaylı iş yaratma kapasitesi görece daha yüksek olsa da, mutlak sayılar itibariyle baktığımızda EÇBOÖE sektörünün diğer sektörlerde yarattığı iş sayısı (103 bin iş), inşaat sektöründekinden daha fazladır (86 bin iş).

Ayrıca, EÇBOÖE'nin yaygınlaştırılmasıyla yaratılacak yeni işlerde kadınların payı %73 olarak tahmin edilirken inşaat

sektöründeki benzer bir hamleyle yaratılacak işlerde kadınların payı sadece %6 kadar olabilecektir. Nakit transferleri üzerinden hanehalkı harcamalarının artışı ile yaratılacak işlerin ise ancak %16'sında kadınların istihdam edileceği tahmin edilmektedir. Bununla birlikte, gene mutlak sayılar açısından bakıldığında EÇBOÖE'ye kaynak tahsisi erkekler açısından da önemli ölçüde iş fırsatları yaratacaktır. Bu sektörde erkekler için yaratılacak iş sayısı (195 bin) inşaat sektöründe yaratılacak işlerin (272 bin) %72'si, nakit transferi aracılığıyla yaratılacak erkek işlerinin ise (214 bin) %91'i kadardır.

Tablo 3: Yaratılan Yeni İşler: İktisadi Faaliyet Kolu ve Sektörlere göre Dağılımı*(İlkkaracan, Kim ve Kaya, s.46)*

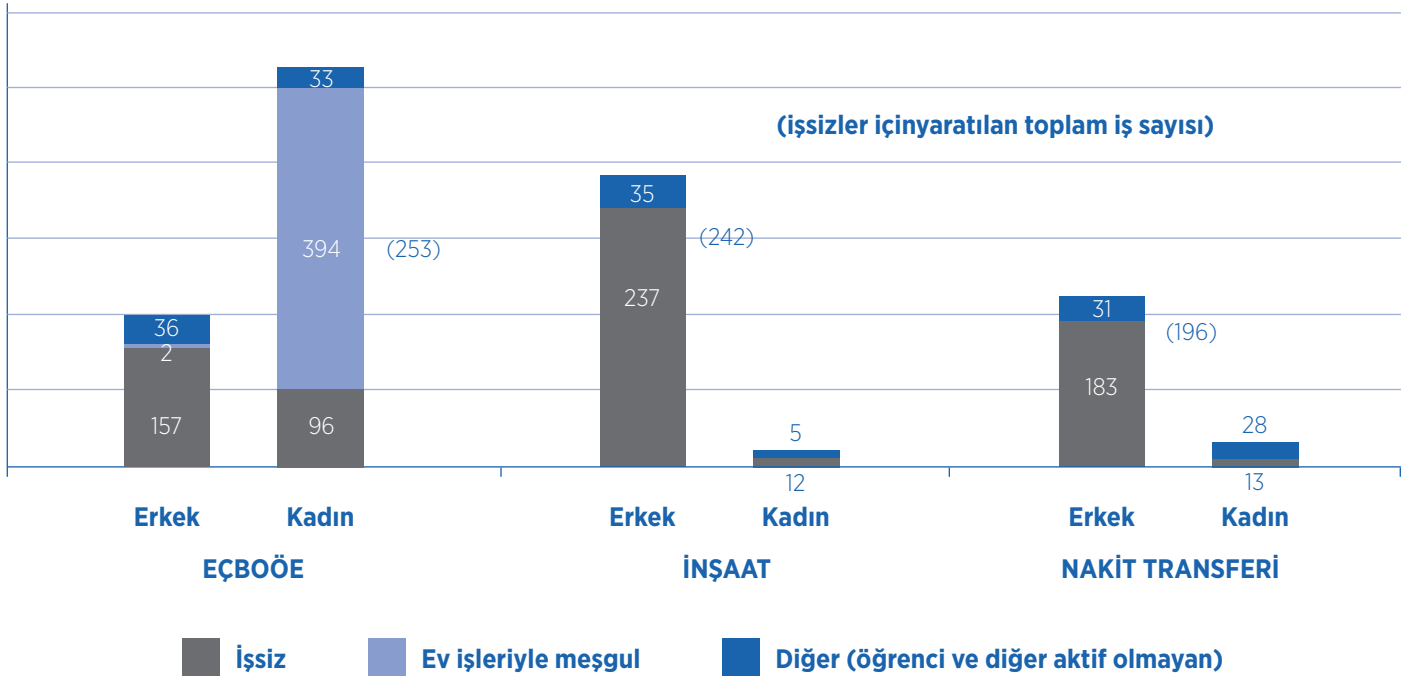
	Yüksek vasıflı profesyoneller	Yardımcı profesyoneller	Hizmet elemanları ve sanatkarlar	Üretim işçileri	Nitelik gerektirmeyen işlerde çalışanlar	Toplam	Pay (%)
EÇBOÖE							
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	31	18	42	15.766	3.940	19.797	2,8
Madencilik, imalat ve altyapı hizmetleri	2.501	2.693	2.415	15.666	3.404	26.678	3,7
İnşaat	1.034	354	583	7.483	3.072	12.525	1,7
Hizmetler	5.644	1.738	10.064	7.079	2.973	27.499	3,8
Finans, gayrimenkul	2.818	2.025	5.283	1.058	3.991	15.175	2,1
Kamu yönetimi, sağlık ve sosyal hizmetler	332	357	351	49	60	1.150	0,2
Eğitim	260.115	206	256.969	60	985.190	615.870	85,7
Toplam	272.477	7.390	275.708	47.161	115.958	718.693	100
Pay (%)	37,9	1,0	38,4	6,6	16,1	100	
İNŞAAT							
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	6	3	8	2.969	742	3.729	1,3
Madencilik, imalat ve altyapı hizmetleri	2.749	2.424	2.410	19.081	4.149	30.811	10,6
İnşaat	16.784	5.740	9.465	121.471	49.863	203.323	70,2
Hizmetler	8.616	2.578	14.915	8.775	4.080	38.964	13,4
Finans, gayrimenkul	2.345	1.715	4.478	832	3.124	12.495	4,3
Kamu yönetimi, sağlık ve sosyal hizmetler	90	88	191	16	17	311	0,1
Eğitim	136	8	15	2	12	173	0,07
Toplam	30.727	12.556	31.391	153.146	61.986	289.806	100
Pay (%)	10,6	4,3	10,8	52,8	21,4	100	
NAKİT TRANSFERİ							
Tarım, ormancılık ve balıkçılık	77	45	104	38.788	9.692	48.707	19,1
Madencilik, imalat ve altyapı hizmetleri	11.731	10.839	10.443	81.808	16.121	130.942	51,3
İnşaat	373	127	210	2.697	1.107	4.515	1,8
Hizmetler	9.771	2524	21.008	14.201	6.916	54.421	21,3
Finans, gayrimenkul	1.843	1.274	3.319	772	2.934	10.142	4,0
Kamu yönetimi, sağlık ve sosyal hizmetler	1.041	1.142	1.082	147	185	3.598	1,4
Eğitim	2.244	131	245	38	192	2.849	1,1
Toplam	27.079	16.084	36.412	138.452	37.148	255.175	100
Pay (%)	10,6	6,3	14,3	45,2	14,6	100	

Kaynak: Yazarların hesaplamaları.

EÇBOÖE ile doğrudan ve dolaylı yaratılan yeni işlerde istihdam edileceklerin yarısından fazlası emek piyasasından dışlanmış, ev işleriyle uğraşan kadınlardır (394 bin ev kadını). İnşaat sektörü veya nakit transferleri aracılığı ile yaratılan doğrudan ve dolaylı yeni işlerde istihdam edilenlerin çoğunluğunu ise işsiz erkekler oluşturacaktır (inşaat senaryosunda 237 bin, nakit transferlerinde 183 bin işsiz erkek). Gene de mutlak sayılar açısından bakıldığında, EÇBOÖE'nin yaygınlaşmasıyla

işsizlere sağlanabilecek toplam iş sayısı (işsiz erkekler için 157 bin iş ve işsiz kadınlar için 96 bin iş olmak üzere toplam 253 bin iş), aynı miktarda kaynağın inşaat sektörüne yönlendirilmesi sonucu işsizlere sağlanabilecek işlerden (işsiz erkeklere 237 bin ve işsiz kadınlara 5 bin olmak üzere toplam 242 bin iş) ya da nakit transferleri üzerinden işsizlerin istihdam edileceği işlerden (işsiz erkekler için 183 bin ve işsiz kadınlar için 13 bin olmak üzere toplam 196 bin iş) daha fazladır.

Şekil 2: EÇBOÖE Genişlemesi Öncesi İşgücü Durumuna Göre Yeni İşlerin Dağılımı
(İlkkaracan, Kim ve Kaya, s.51)

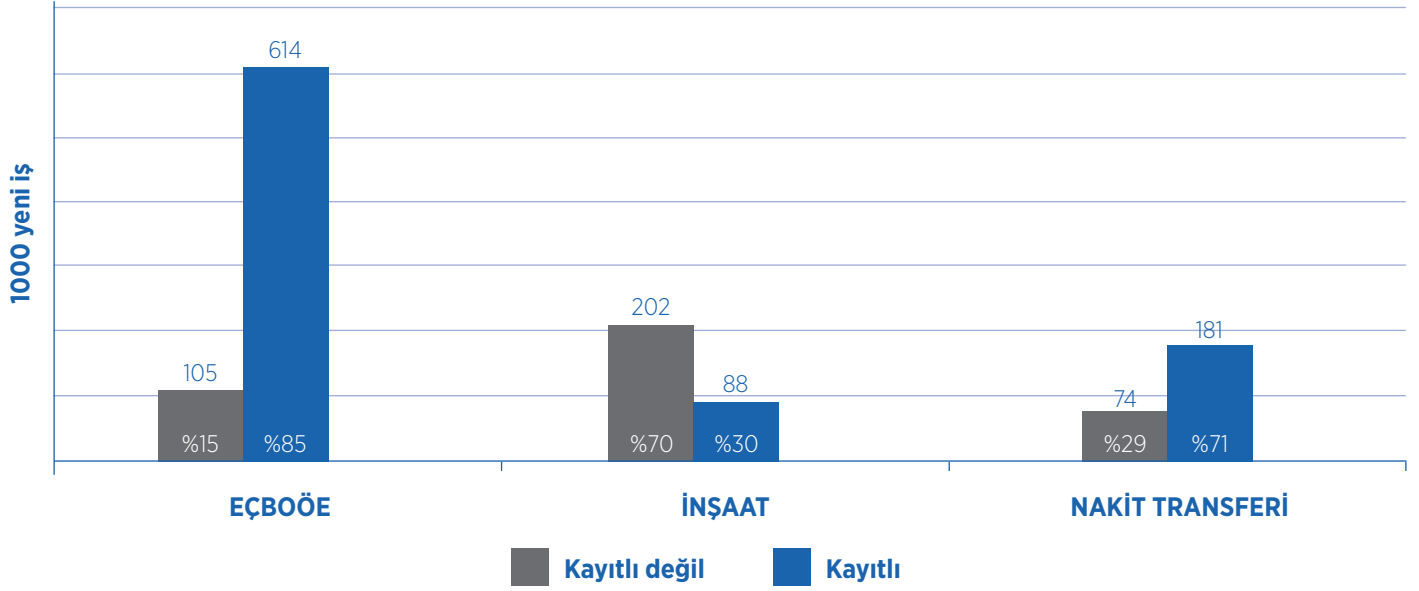

EÇBOÖE'deki güçlü bir artışın, inşaat sektöründeki veya nakit transferlerindeki bir artışa göre, toplamda daha fazla iş yaratması ve kadınlar ve işsizler için daha fazla iş yaratmasının ötesinde, 'insana yakışır' iş sayısını çok daha fazla sayıda arttıracak da belirlenmiştir. EÇBOÖE aracılığıyla yaratılacak işlerin %85'inin sosyal güvenlik kapsamında olacağı tahmin edilirken inşaat sektörü ve nakit transferleri aracılığıyla yaratılacak yeni işlerin sırasıyla %30'u ve %71'i bu kapsamda olabilecektir. İnşaat sektörü söz konusu olduğunda yaratılan yeni işlerde sözleşmesi olmayan, geçici işler ağırlığı

oluşturacaktır (%64); süresiz sözleşmeli, daimi işlerin payı %25, sözleşmeli belirli süreli, geçici işlerin payı ise %11 olacaktır. Nakit transferleri aracılığıyla yaratılan yeni işlerde ise sözleşmesiz, geçici işlerin payı %31, süresiz sözleşmeli, daimi işlerin payı %58, sözleşmeli belirli süreli, geçici işlerin payı ise %4'tür. EÇBOÖE durumunda tam tersine süresiz sözleşmeli işler ağırlıktadır; öyle ki EÇBOÖE'nin yaygınlaşmasıyla yaratılacak doğrudan ve dolaylı yeni işlerin %84'ü süresiz sözleşmeli, daimi işler, %11'i süreli sözleşmeli, geçici işler, sadece %6'sı sözleşmesi olmayan, geçici işler olacaktır.

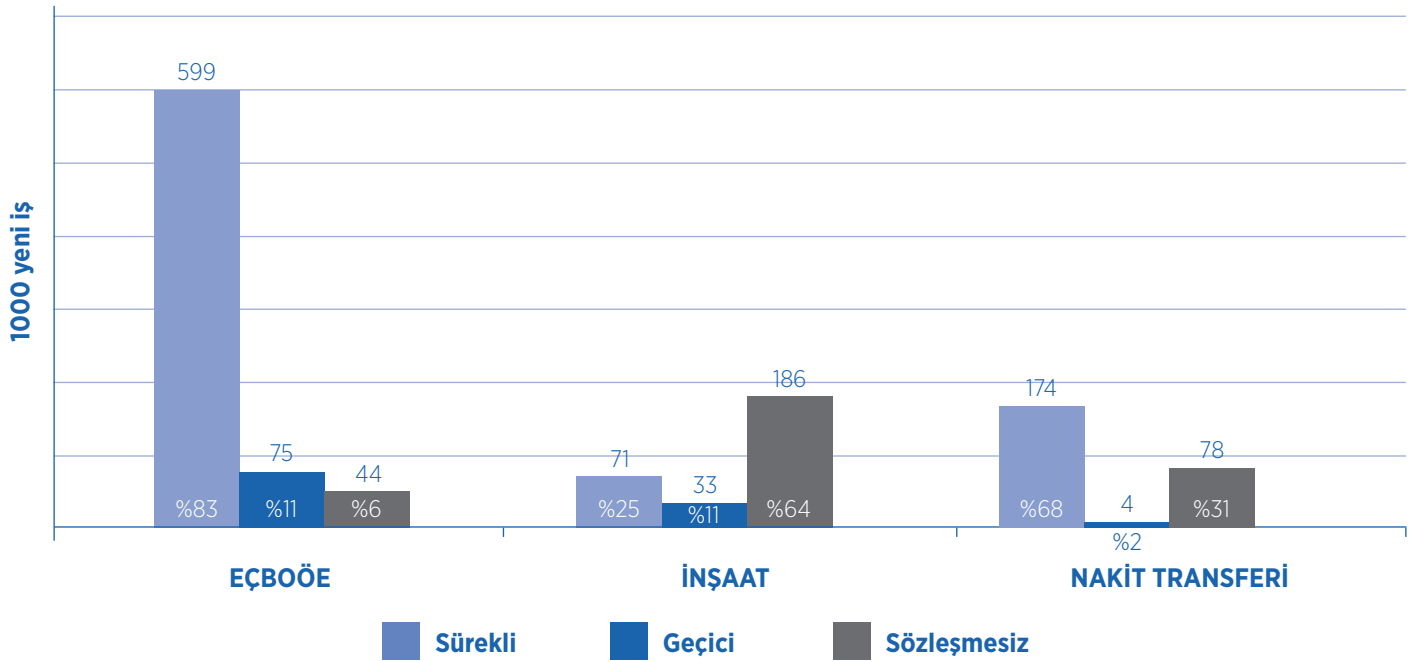
Şekil 3: Yeni İşlerin Özellikleri: Sosyal Güvenlik Kuruluşuna Kayıtlılık Durumu

(İlkkaracan, Kim ve Kaya, s.48)

Şekil 4: Yeni İşlerin Özellikleri: Sözleşme Türü

(İlkkaracan, Kim ve Kaya, s.48)

YOKSULLUK ÜZERİNDEKİ ETKİLER⁴

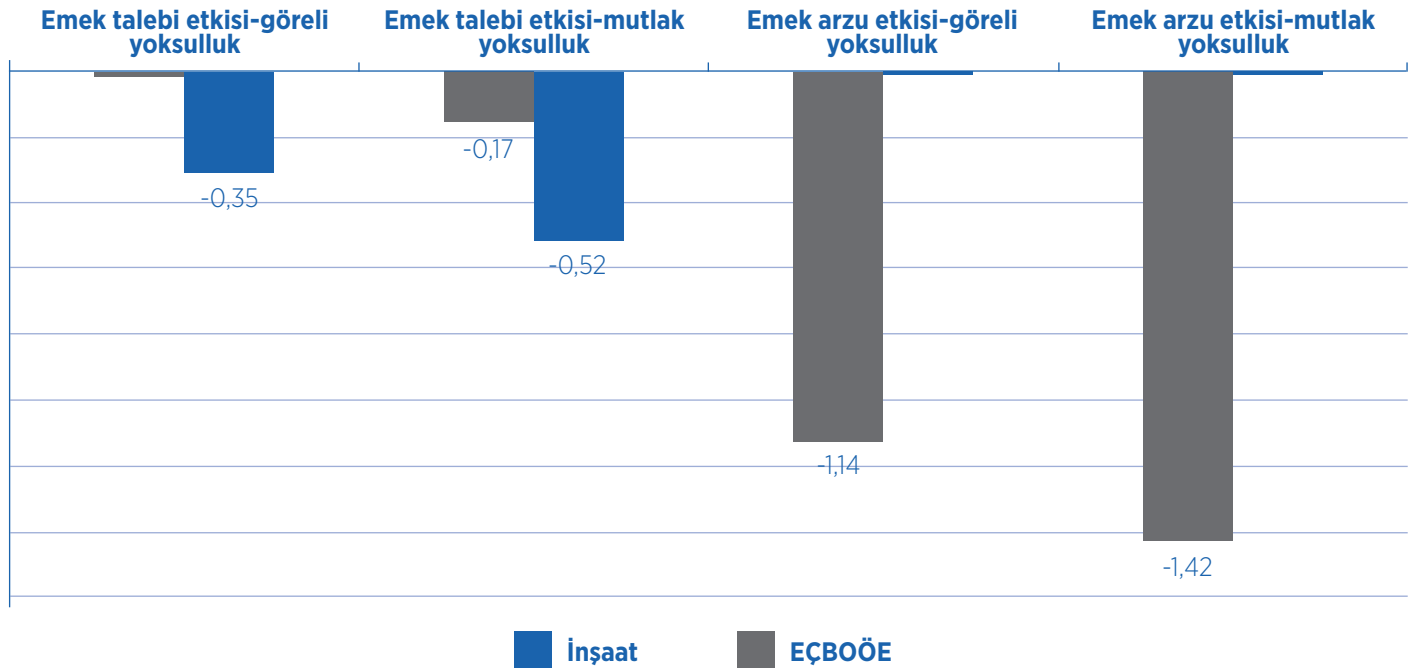
Yoksulluk üzerindeki etkiler açısından bakıldığında ise elde edilen bulgular, hem EÇBOÖE hem de inşaat sektöründeki genişlemenin yoksullara, başka bir deyişle hanelerin en düşük gelirli yüzde kırklık bölümüne yarar sağlayacağını göstermektedir. Bununla birlikte, EÇBOÖE'ye göre, inşaat sektöründeki bir genişleme sonucunda göreceli yoksulluk sınırı altındaki çalışanların bulacağı işler daha fazla olacaktır: İnşaat sektöründeki genişleme sonucunda 92 bin yoksul iş bulabilecekken EÇBOÖE'deki genişleme sayesinde iş bulabilecek yoksulların sayısı 50 bin olarak tahmin edilmektedir. Bu, inşaat aracılığıyla yaratılan yeni işler senaryosunda göreceli yoksulluk oranında 0,35 puanlık, mutlak yoksulluk oranında ise 0,52 puanlık bir azalmaya karşılık gelirken, EÇBOÖE üzerinden yaratılan istihdam durumunda göreceli yoksulluk açısından anlamlı bir değişikliğe yol açmamakta, mutlak

yoksulluktaysa 0,17 puanlık bir azalış gerçekleşmektedir (bkz: Şekil 4).

Ancak, EÇBOÖE sektörünün talep yanlı etkilerinin yanı sıra, arz tarafında işgücüne katılım üzerindeki kısıtları azaltma etkileri de göz önünde bulundurulunca sonuçlar farklılaşmaktadır. EÇBOÖE hizmetlerindeki genişleme, yoksul hanelerdeki 6 yaş altı küçük çocukların gün içerisinde gündüz bakımevi veya anaokullarına devamını mümkün kılacaktır. Yeni yaratılacak işlerde, 6 yaş altı küçük çocukları olan esas çalışma yaşındaki, herhangi bir sağlık engeli bulunmayan yoksul annelerin istihdamını hedefleyen bir EÇBOÖE yaygınlaşması, göreceli yoksulluk oranını 1,14 puan, mutlak yoksulluk oranını ise 1,42 puan azaltma potansiyeli taşımaktadır.

Şekil 5: İşgücü Talep ve Arz Etkileri Sonucunda Yoksulluğun Azaltılması: EÇBOÖE Sektörüne Karşılık İnşaat Sektörü (yüzdelik puan olarak yoksulluk oranındaki değişim)

(İlkkaracan, Kim ve Kaya, s.52)

⁴ "Yoksulluk üzerindeki etkiler" başlığı altında nakit transferleri senaryosuna ait bir simülasyon bulunmamaktadır, zira burada yapılması öngörülen sosyal yardımların tanımı gereği gelir dağılımının en alt beşte birlik diliminde yer alan yoksul hanelere yönelik olacağı varsayılmıştır.

MALİ SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK ÜZERİNDEKİ ETKİLER

Kamu eliyle EÇBOÖE hizmetlerinin yaygınlaştırılmasının mali sürdürülebilirliği de bu politikanın uygulamasına yönelik önemli sorulardan birini oluşturmaktadır. Erken çocukluk gelişimine yapılan harcamaların beşeri sermaye getirilerine dayalı olarak uzun dönemli bir sürdürülebilirlik etkisi söz konusudur. Son dönemde sayıca giderek artan ampirik araştırmalar, çocuk bakım merkezlerine ve okul öncesi eğitim kurumlarına katılımın, okul yaşamının daha sonraki kademelerine yapılacak yatırımlara göre, verimlilik ve gelecekte işgücü piyasası kazancı üzerinde daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır (bkz: Kutu 2). EÇBOÖE bağlantılı bu tür beşeri sermaye güçlendirme etkileri uzun vadeli bir mali sürdürülebilirlik mekanizması olarak değerlendirilebilir.

Diğer yandan maliye politikalarının yıllık bütçeler üzerinden

şekillendiği göz önünde bulundurulursa, kısa vadedeki sürdürülebilirlik daha çok önem taşımaktadır. EÇBOÖE ya da inşaat sektöründe yapılacak kamu harcamalarının kısa vadedeki sürdürülebilirliği, devletin topladığı vergilerde sağlanacak tahmini artış çerçevesinde değerlendirilebilir. Gelir vergisi, istihdam kapsamındaki kişilerin sigorta primleri ve hanehalkı nihai tüketim talebine dayalı katma değer vergisi olmak üzere üç kanal üzerinden bir yıl içerisindeki vergi geliri artışını tahmin etmek mümkündür. Bu çerçevede EÇBOÖE hizmetlerinin yaygınlaşması ile artan vergi gelirleri yoluyla maliyetin %77'sinin karşılanabileceği, inşaat sektöründe ise daha çok kayıt dışı istihdamın etkisiyle bu oranın %52'de kaldığı görülmektedir. Sonuçta kamu harcamalarının kısa dönemdeki finansal sürdürülebilirliği EÇBOÖE hizmet sektöründe inşaat sektörüne göre daha güçlüdür (bkz: Tablo 4).

Tablo 4: Mali Etkiler

(İlkkaracan, Kim ve Kaya, s.54)

EÇBOÖE						İNŞAAT				
	Toplam	Std. sapma	% 95 güven aralığı		Devlet gelirindeki artış (TL)	Toplam	Std. sapma	% 95 güven aralığı		Devlet gelirindeki artış (TL)
Sosyal güvenlik çalışan katkıları	önce	2.69E+10	7210194	2.69E+10	2.69E+10	2.69E+10	7015605	2.69E+10	2.69E+10	
	sonra	3.11E+10	6868701	3.11E+10	3.12E+10	4.200.000.000	2.95E+10	6732795	2.95E+10	2.600.000.000
Sosyal güvenlik işveren katkıları	önce	2.96E+10				2.96E+10				
	sonra	3.42E+10			4.620.000.000	3.25E+10				2.860.000.000
TOPLAM					8.820.000.000					5.460.000.000
	Toplam	Std. sapma	% 95 güven aralığı					% 95 güven aralığı		
Bireysel gelir vergisi	önce	3.99E+10	1.70E+07	3.99E+10	4.00E+10					
	sonra	4.64E+10	1.70E+07	4.64E+10	4.65E+10	6.500.000.000				5.200.000.000
	Toplam	Std. sapma	% 95 güven aralığı					% 95 güven aralığı		
Hanehalkı geliri	önce	2.41E+11	5.47E+07	2.41E+11	2.41E+11					
	sonra	2.43E+11	5.49E+07	2.43E+11	2.43E+11					
Hanehalkı nihai tüketim talebine dayalı KDV	Hanehalkı nihai tüketim talebi ortalama KDV	0,07683334			153.666.671					76.883.335
TOPLAM					15.673.666.671					10.736.883.335

Kaynak: Yazarların hesaplamaları.

Kutu 2: Erken Çocukluk Bakım Ve Okul Öncesi Eğitim (EÇBOÖE) Hizmetlerinin Çocuk Gelişimi, Fırsat Eşitliği ve İnsan Sermayesi Etkileri

EÇBOÖE hizmetlerinin ekonomik etkileri üzerine yapılan araştırmalarda konu çocuk gelişimi üzerindeki olumlu etkileri açısından da ele alınmaktadır. Bu konuda yapılan çalışmalar erken çocuklukta verilecek kaliteli bakım ve eğitim hizmetlerinin, çocukların fiziksel, toplumsal ve zihinsel gelişimlerinde oynadığı, onları okul ve yetişkinlik yaşamında başarıya hazırlayıcı kritik rolü vurgulamaktadır. Eğitimin daha sonraki kademelerinde yapılacak yatırımlara kıyasla en yüksek getiriyi (gelecekteki daha yüksek kazançları) okul öncesi eğitime yönelik yatırımlar sağlamaktadır (Heckman, Pinto ve Savelyev, 2013; Heckman, vd., 2010; Conti ve Heckman, 2012). “Salt ekonomik açıdan bakıldığında, yatırılan bir dolara karşılık en yüksek getiri yaşamın ilk dönemlerinde sağlanmaktadır; çünkü böylece daha sonraki getirilerin oturacağı zemin oluşmaktadır” (Conti ve Heckman, 2012, s.41).

Bu çalışmalar aynı zamanda kaliteli okul öncesi eğitim hizmetlerinin herkes için ulaşılabilir olmasının kuşaklar arası eğitim ve gelir hareketliliğini desteklediğini, ve bu kanalla gelir eşitsizliklerini azalttığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, okul öncesi eğitimin kamu tarafından sağlanmasının pozitif sonuçları özellikle dezavantajlı hanelerdeki çocuklar söz konusu olduğunda yüksektir; bu getirilerin eşitliği güçlendiren ek sonuçları da vardır.

EÇBOÖE hizmetlerinin insan sermayesi ve çocuklar arası fırsat eşitliğine ilişkin bulgular için ayrıca bkz: Heckman’ın Erken Dönem Eğitimle ilgili Beyaz Saray Zirvesi’nde yaptığı konuşma <http://heckmanequation.org/content/white-house-summit-early-education>; World Bank (1999); Türkiye özelinde World Bank (2010).

TÜRKİYE’DE KAMU HARCAMALARINDA SEKTÖREL BİR ÖNCELİK OLARAK SOSYAL BAKIM HİZMETLERİ

Türkiye’de son yıllarda, çocuk bakımı ve okul öncesi eğitim odak noktasında olmak üzere sosyal bakım hizmetlerinde yaygınlaşmaya ilişkin politika tartışmalarında ve girişimlerinde bir canlanma görülmektedir. Hükümet tarafında bunun başlıca savunucuları Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı (ASPB), Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB) ve Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) olmuştur. ASPB ve ÇSGB konuya kadın istihdamı açısından yaklaşmakta, çocuk gelişimi perspektifine kısıtlı yer vermektedir. Bu dar odaklanma sonucunda politika girişimleri kadının istihdam statüsü temelinde koşullu desteklere yoğunlaşmıştır (çalışan annelere bakım desteği gibi). 6 yaş altındaki tüm çocukları kapsayacak evrensel bir genişleme yerine, sosyal bakımda kadın istihdamı koşuluna bağlı bir genişleme tasarlanması iç tutarsızlığı da beraberinde getirmektedir. Çocuk bakım hizmetlerine erişim desteğinin annenin istihdam edilmesi koşuluna bağlı olarak sağlanması, görece daha eğitilmiş/becerili, işgücü piyasası koşullarının daha elverişli olduğu, dolayısıyla iş bulma şansının da daha yüksek olduğu gelişmiş bölgelerde yaşayan anneler ve çocuklarının

bu hizmetlerden faydalanmasını beraberinde getirecektir. Bu da, asıl niyet bu olmasa bile, EÇBOÖE hizmet desteğinin çocuklar arası sosyoekonomik eşitsizlikleri pekiştirmesi sonucunu doğurabilir.

Buna karşın MEB’in girişimleri konuya çocuk gelişimi perspektifinden yaklaşmaktadır; ancak işgücü piyasasına bağlılığı güçlendirme ve toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirme perspektifi bulunmamaktadır. Okul öncesi eğitim 5 yaş (ya da MEB strateji belgesinde yer aldığı şekliyle 4 yaş) için tam kapsama ulaşsa bile bunun kadınların işgücü piyasasına bağlılığı üzerindeki etkisi sınırlı olacaktır. Dolayısıyla, EÇBOÖE’nin yaygınlaştırılmasına yönelik bu paralel girişimlerin, nihai politika hedefi olarak evrensel erişimi gözetken ve çocukların esenliğiyle ilgili hedeflerle birlikte kadınların işgücü piyasasına bağlılığının güçlendirilmesini ve toplumsal cinsiyet eşitliğini benimseyen bütünlüklü bir ulusal stratejide toplanması gerekmektedir.

EÇBOÖE'ye evrensel erişimin sağlanması söz konusu olduğunda politika yapıcıların karşılaştıkları başlıca engel kaynak sorunudur. Türkiye'de sosyal bakım hizmetlerinin az gelişmişliği bir sorun olarak kabul edilirken, son dönemdeki tartışmalarda sürekli görülen bir unsur bu konunun mümkün olan en düşük maliyetle nasıl çözüme bağlanabileceği olmuştur. Süresi sınırlı ve kısmi zamanlı, toplum temelli çocuk gelişim programları, yerel kadınların yönettikleri çocuk bakım merkezleri, anneler için ev temelli ve kısmi zamanlı çalışma ile kaynaştırılmış uzatılmış annelik izni ya da 4-5 yaş grubuyla sınırlı kalan EÇBOÖE yaygınlaşması, düşük maliyetli stratejilere yönelik bu arayışın farklı sonuçlarıdır. Bu düşük maliyetli stratejilerin ne kadınların bakım yükü açısından tatmin edici sonuçlar vermesi ne de etkili ve sürdürülebilir bir ulusal çocuk gelişimi programı oluşturması mümkün görünmektedir.

Tüm çocuklar için evrensel ve kaliteli bakım hizmetleri hedefiyle gerçekleştirilecek bir genişlemenin önünde duran kaynak sorunu aslında bir mali öncelikler sorunudur. Yukarıda özetlenen araştırma bulguları, mali politikada EÇBOÖE'ye – ya da daha genel olarak sosyal bakım hizmetlerine- öncelik tanınması için sağlam bir ekonomik gerekçe sunmaktadır. Simülasyonlar, SBH'nin bir alt sektörü olarak EÇBOÖE'de yaygınlaşmayı desteklemenin, önemli sayıda insana yakışır yeni iş yaratarak eşzamanlı olarak işsizliği azaltma ve işgücüne katılımı artırma potansiyeli taşıdığını; kadınlardan yana istihdam talebi ile toplumsal cinsiyet eşitliğine katkıda bulunacağını; kadın işgücü arzını taleple eşzamanlı artırarak yoksulluğu azaltma yolunda güçlü bir etki yaratabileceğini; ve kısa vadede mali sürdürülebilirliğinin de güçlü olduğunu göstermektedir. Nihai hedef olarak tam erişimin sağlanması yönündeki bir EÇBOÖE yaygınlaşması aynı zamanda çocuk gelişimi ve çocuklar arası fırsat eşitliği, uzun vadede insan sermayesi, verimlilik ve büyüme açısından da güçlü bir perspektif taşımaktadır (bkz: Kutu 2).

Daha somut temellerde ele alındığında, Türkiye'de EÇBOÖE yaygınlaşmasına yönelik politikaların uygulanması için savunulacak ilk nokta şu olabilir: Bir yandan hizmetler öncelikli hedef olarak alt gelir gruplarındaki hanelere mensup çocukları kapsayacak şekilde yaygınlaştırılırken, diğer yandan ortaya çıkacak yeni işlerin bir bölümünde düşük vasıflı kadın ve erkekler istihdam edilebilecektir. Aktif işgücü piyasası programlarının bir parçası olarak, ilk ya da ortaokul

mezunları açıcılık ve temizlik gibi hizmet işlerinde eğitim alırken lise mezunları öğretmen yardımcısı olarak çalışmak üzere kapsamlı sertifika programları kapsamında eğitilebilir. Böylesine hedefler güden bir politika tasarımı, MEB, ÇSGB ve ASPB'nin yanı sıra Kalkınma Bakanlığı ve Maliye Bakanlığı'nın koordinasyon ve işbirliği ile oluşturulacak orta vadeli bir planla evrensel kapsamaya doğru etkin bir uygulamaya dönüşebilir.

Yukarıda özetlenen araştırma bulguları erken çocukluk bakımı ve okul öncesi eğitime odaklanmıştır; ancak benzer tartışmalar, sosyal bakımın diğer alt sektörlerini oluşturan yaşlılar, engelliler ve hastalara yönelik hizmetlerin yaygınlaştırılması için de geçerlilik taşımaktadır. Bu hizmetlerin gelişmesi için yapılacak harcamaların da kadın işgücü arzı üzerindeki olumlu etkilerine ek olarak, insana yakışır işler yaratılması, kadın işgücüne talep yaratılarak toplumsal cinsiyet eşitliğini geliştirmesi, yoksulluğun azaltılması açısından talep tarafında güçlü bir ekonomik rasyoneli vardır. Dolayısıyla ekonomik politika ve kaynak tahsisinde başta EÇBOÖE olmak üzere SBH'nin diğer alt sektörlerine öncelik tanınması yerinde olacaktır. Sonuç itibarıyla, sosyal bakım hizmetleri altyapısına yapılacak yatırım ve harcamaların maliye politikalarında bir öncelik haline gelmesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinde de ifadesini bulan kapsayıcı ve sürdürülebilir büyüme için iyi bir makroekonomi politikası teşkil etmektedir (bkz: Kutu 3).

Kutu 3: Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri Çerçevesinde Sosyal Bakım Hizmetleri Altyapısına Kamu Yatırımları

Ulusal ölçekte sosyal bakım hizmetleri altyapısı oluşturmak için yapılacak kamu yatırımları, Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerinde (SKH) de ifadesini bulan aşağıdaki çoklu politika hedeflerine katkıda bulunmayı vaat etmektedir:

- kapsayıcı ve sürdürülebilir kalkınma ve yoksulluğun azaltılması,
- toplumsal cinsiyet eşitliğinin geliştirilmesi,
- insana yakışır işler yaratılması.

Sosyal bakım hizmetlerinin geliştirilmesi, özellikle SKH 5.4 için bir politika çerçevesi sunmaktır. SKH 5.4, “toplumsal cinsiyet eşitliğinin sağlanmasını ve tüm kadınlarla kız çocukların güçlendirilmesini” öngören SKH 5 ana başlığı altında, “kamu hizmetleri, altyapı ve sosyal politikalar aracılığıyla, hane ve aile içinde ortak sorumluluk paylaşımının geliştirilmesiyle, ücretsiz bakım ve ev içi işlerin tanınıp bunların değerinin verilmesini” hedeflemektedir.

SKH 1.b, “yoksulluğun her şekliyle ve her yerde tamamen ortadan kaldırılmasını” öngören SKH 1 ana başlığı altında, yoksul dostu ve toplumsal cinsiyet eşitliğine duyarlı kalkınma stratejileri çerçevesinde yoksulluğu azaltıcı yatırımların hızlandırılmasını içermektedir.

SKH 8 “sürekli, kapsayıcı ve sürdürülebilir ekonomik büyümenin, tüm kadınlara ve erkeklere verimli istihdam ve insana yakışır iş imkânları sağlanması” konusuyla birlikte somut hedef 8.5 olarak “2030 yılına kadar tüm kadınlar ve erkekler için tam ve verimli istihdam ve insana yakışır işler sağlanmasını” kapsamaktadır.

SKH 10 ise 2030 yılına kadar ülkeler arasındaki ve ülkelerin kendi içlerindeki eşitsizliklerin azaltılması gerekliliğine işaret etmekte, 10.1 aracılığıyla “nüfusun en alttaki %40’lık dilimindeki gelir artışının zaman içerisinde ulusal ortalamanın üzerindeki bir hıza ulaşmasını ve bunun sürekli kılınmasını”; 10.3 aracılığıyla ayrımcı yasal düzenlemelerin, politikaların ve uygulamaların ortadan kaldırılması ve bu bakımdan uygun yasaların, politikaların ve eylemlerin yaygınlaştırılması dâhil fırsat eşitliği sağlanmasını ve sonuçlarda eşitsizliklerin azaltılmasını ve nihayet 10.4 aracılığıyla da “özellikle eşitlikçi maliye politikaları, ücretlere ilişkin ve sosyal koruma politikalarının benimsenmesiyle zaman içinde daha fazla eşitliğe ulaşılmasını” öngörmektedir.

(bakınız: <http://sustainabledevelopment.un.org/focussdgs.html>)

POLİTİKA ÖNERİLERİ

Erken çocukluk bakım ve okul öncesi eğitim hizmetlerine ayrılacak, GSYH'nin takriben %1.18'i kadar ek kaynak, Türkiye'nin okul öncesi eğitimde her yaş grubu için OECD ortalamasını yakalamasını sağlarken, %73'ü kadınlara olmak üzere 719 bin doğrudan (eğitim sektöründe) ve dolaylı (diğer sektörlerde) yeni iş yaratacaktır. Bu işlerin 253 bininin işsizlerin, 394 binininse ev kadınlarının işgücü piyasasına entegrasyonunu sağlayarak, hem işsizliği azaltıcı hem de işgücüne katılımı artırıcı önemli ekonomik getirileri olacağı tahmin edilmektedir.

- Türkiye'de kamu gündüz bakımevleri ve anaokullarının yaygınlaştırılması ile erken çocukluk bakım ve okul öncesi eğitimin (EÇBOÖE) 0-5 yaş arası tüm çocuklar ve ebeveynleri için kaliteli ve erişilebilir hizmetler olarak sağlanması bir politika önceliği olarak kabul edilmeli, uzun vadedeki getirilerinin yanı sıra kısa vadedeki ekonomik getirileri de göz önünde bulundurularak gerekli kaynak tahsisi yapılmalıdır.
- EÇBOÖE hizmetlerinin sağlanmasına yönelik ulusal ölçekteki bir sistem, çocuk gelişimini ve çocuklar için fırsat eşitliğini desteklemenin yanı sıra, ebeveynler için iş-yaşam dengesini, işgücü piyasasına bağlılığı ve toplumsal cinsiyet eşitliğini destekleme gibi çoklu politika hedeflerini gözeterek tasarlanmalıdır.
- Gündüz bakımevleri ve anaokullarında uygulanacak çocuk gelişim programlarının içeriği uluslararası standartlara uygun olarak tasarlanmalı, istihdam edilecek yönetici ve öğretmenlerin çocuk gelişimi ve erken eğitim konusunda yüksek öğrenim diplomasına sahip olması gibi asgari kriterler sağlanmalı ve hizmet kalitesinden ödün verilmemesi temel ölçüt olarak benimsenmelidir.
- Orta vadede ulusal ölçeği hedefleyen ama kısa vadede kademeli olarak geliştirilebilecek kamu gündüz bakım evleri ve anaokulları altyapısı, öncelikli olarak düşük gelirli hanelerdeki çocukların hizmetlere erişimini hedeflemelidir; ortaya çıkan yeni iş olanakları bu hanelerde işgücü piyasasının dışında kalan, iş için uygun yetişkinlerin istihdamına yönlendirilebilir.
- EÇBOÖE hizmetleri okul dönemindeki 6-14 yaş grubundaki çocuklar için okul sonrası etüt saatleri, hafta sonları ve

tatil dönemlerinde yaz okulları, vb. programlarla desteklenmelidir.

- Çocuk bakımının ötesinde, yaşlı, hasta, engelli gibi diğer bağımlı nüfus gruplarını da içerecek bir sosyal bakım hizmetleri altyapısı, benzer bir anlayışla aktif yaşam merkezleri gibi gündüzlü kurumlar ve evde bakım için destekleyici profesyonel hizmetler de geliştirilmelidir.
- EÇBOÖE başta olmak üzere sosyal bakım hizmetleri sektöründe yaratılacak yardımcı personel kategorisindeki işler için İŞKUR gerekli mesleki eğitim kurslarını sunabilir ve işe yerleştirmelerde aktif rol oynayabilir.
- Tüm haneler için erişilebilir ve kaliteli hizmetlere dayalı sosyal bakım altyapısı, kadınlar ve erkekler için eşit koşullarda erişilecek bakım izinleri (annelik ve babalık izni yanı sıra hasta bakım izinleri), tam-zamanlı çalışma mesaisinin insana yakışır işler çerçevesinde kısaltılması, kayan çalışma saatleri, haftanın belirli günleri evden çalışma, vb. geçici esnek çalışma uygulamaları gibi tamamlayıcı bakım politikaları ile desteklenmelidir.

KAYNAKLAR

- Antonopoulos, R. ve K. Kim. 2008. Impact of Employment Guarantee Program on Gender Equality and Pro-poor Economic Development in South Africa, New York: Levy Economics Institute.
- Antonopoulos, R., K. Kim, T. Masterson ve A. Zacharias. 2010. Why President Obama should care about "care": An effective and equitable Strategy for Job Creation, New York: Levy Economics Institute.
- Antonopoulos, R., S. Adam, K. Kim, T. Masterson ve D. Papadimitriou. 2014. Responding to the Unemployment Challenge: A Job Guarantee Proposal for Greece. Athens and New York: Observatory of Economic and Social Developments, Labor Institute, Greek General Confederation of Labour and the Levy Economics Institute.
- Conti, G. ve J. Heckman. 2012. "Economics of Child Well-being", IZA Discussion Paper, No. 6930, Bonn, Germany.
- İlkaracan, İ. (derl.) 2010. "İşgücü Piyasasında Toplumsal Cinsiyet Eşitliğine doğru: İş ve Aile Yaşamını Uzlaştırma Politikaları", Kadının İnsan Hakları Yeni Çözümler Derneği ve İTÜ Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi, İstanbul.
- İlkaracan, İ. 2012. "Why so few Women in the Labor Market in Turkey: A Multi-dimensional Analysis", Feminist Economics, Vol. 18 (1), 2012, pp. 1-36.
- İlkaracan, İ., K. Kim ve T. Kaya. 2015. Sosyal Bakım Hizmetlerine Kamu Yatırımlarının İstihdam, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği ve Yoksulluğa Etkileri: Türkiye Örneği. İstanbul ve New York: İTÜ Bilim, Mühendislik ve Teknolojide Kadın Araştırmaları ve Uygulamaları Merkezi ve Levy Economics Institute.
- Heckman, J., S.H. Moon, R. Pinto, P.A. Savelyev ve A.Q. Yavitz. 2010. "Analyzing Social Experiments as Implemented: A Reexamination of the Evidence From the High Scope Perry Preschool Program," Quantitative Economics, 1(1), (July 2010), pp. 1-46.
- Heckman, J., R. Pinto ve P.A. Savelyev. 2013. "Understanding the Mechanisms through Which an Influential Early Childhood Program Boosted Adult Outcomes," American Economic Review, 103(6), pp. 2052-2086.
- KEİG. 2013. Türkiye'de Kadın Emeği ve İstihdamı: Sorunlar ve Çözüm Önerileri II. İstanbul: KEİG Platformu.
- KEİG. 2011. Kadınlar için İnsana Yakışır İşler - Basın Bülteni Mayıs 2011, İstanbul: KEİG Platformu, <http://www.keig.org/basinAciklamalari.aspx?id=7>.
- UNECE (United Nations Economic Commission for Europe). 2014. Gender-sensitive Economic and Social Policies to Support the Empowerment of Women and Girls in the ECE Region. Geneva: UN Economic and Social Council.
- World Bank - Turkey. 2009. Women's Labor Force Participation in Turkey: Tendencies, Determinants and Policy Framework (Türkiye'de Kadınların İşgücüne Katılımı: Eğilimler, Belirleyiciler ve Politika Çerçevesi), Report no: WB-48508-TR Ankara: World Bank Turkey Office.
- World Bank. 1999. Early Childhood Counts: Ways in which ECD Programs can address inequalities. Washington, D.C: World Bank.
- World Bank. 2010. Turkey: Expanding Opportunities for the Next Generation - Life Chances (Türkiye: Gelecek Nesiller için Fırsatların Çoğaltılması - Yaşam Fırsatları). Report no: WB-48627-TR, Washington, D.C: World Bank Europe and Central Asia, Human Development Section.

NOTLAR

[illegible]